

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/207471,Ryszard-Sodel-Ucieczka-ks-Augustyna-Mankowskiego.html>
27.02.2026, 13:53

Ryszard Sodel: Ucieczka ks. Augustyna Mańkowskiego

W niedzielę 8 października 1944 r. z obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau uciekł więzień ksiądz Augustyn Mańkowski, noszący nr 442 (jak sam zeznał). Dokonał tego wykorzystując podrobioną przepustkę, wydawaną pracownikom cywilnym pracującym na terenie obozu. Jego ucieczka nastąpiła dzień po buncie więźniów Sonderkommando, który został krwawo stłumiony przez oddziały SS.

[II Wojna Światowa](#) [Niemieckie obozy koncentracyjne](#)

08.10.2026

Brama wjazdowa do obozu oraz torowisko na terenie obozu KL Auschwitz-Birkenau w 1945 r. (fot. Stanisław Mucha, z zasobu AIPN)

Augustyn Mańkowski urodził się 20 maja 1890 r. w Warszawie jako syn Augustyna i Marii z domu Michalak. Przed wybuchem II wojny światowej był prowincjałem polskiej prowincji Kongregacji Szkolnictwa Chrześcijańskiego św. Józefa Kalasantego.

Aresztowanie i uwięzienie

10 stycznia 1940 r. został aresztowany przez gestapo w domu zakonnym przy ul. Barskiej 4 w Warszawie. Po przewiezieniu do więzienia na Pawiaku, poddano go brutalnemu śledztwu (nocne przesłuchania, celowe pozbawianie snu, bicie połączone z przemocą psychiczną wobec osadzonego). Księdzu Mańkowskiemu postawiono zarzut wrogiej działalności wobec narodu niemieckiego i wychowywania w tym duchu młodzieży.

Z więzienia na Pawiaku przetransportowano go do więzienia w Tarnowie, gdzie przebywał przez pewien czas. Jak sam zeznał, w połowie czerwca 1940 r. został przywieziony z tarnowskiego więzienia do obozu koncentracyjnego Auschwitz.

W trakcie pobytu w obozie początkowo pracował przy noszeniu cementu, później przy budowie dróg, następnie w Führeheimie. Stamtąd został przeniesiony do pracy w Bunie przy budowie obozu. Było to – z powodu warunków pracy, niedostatecznego wyżywienia, terroru ze strony kapo oraz strażników – najgorsze miejsce, w jakim się znalazł.

Pod koniec uwięzienia w Auschwitz pracował w obozowej drukarni. Praca tam ułatwiła mu ucieczkę z obozu koncentracyjnego.

Z fałszywą przepustką

Ksiądz Augustyn Mańkowski zeznał, iż w lipcu 1944 r. rozpoczęły się ucieczki więźniów z KL Auschwitz-Birkenau, a kierował nimi Lucjan Rajewski, dyrektor gimnazjum Lorentza w Warszawie, zatrudniony jako więzień w *Politische Abteilung*. Rajewski zauważył, że wszystkie przepustki dla pracowników cywilnych zatrudnionych na terenie obozu Auschwitz-Birkenau były drukowane w drukarni obozowej. Informację tę przekazał dr. Aleksandrowi Ślapię, który przed wojną był kierownikiem księgarni Gebethnera w Krakowie.

Z powodu niemożności zdobycia fotografii więźniowie posługiwali się doskonale przygotowanymi portretami wykonywanymi przez artystę o nazwisku Machnowski (brak imienia). Rysunki były przekazywane Wandzie Dusik, pracującej w biurze budowlanym obozu jako pracownik cywilny. Ona sama lub wtajemniczony w sprawę fotograf wykonywali z rysunków zdjęcia, które następnie wklejano do przepustek, a Rajewski – posiadający dostęp do pieczęci z racji miejsca pracy w obozie – ostemplowywał je.

►[Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Holokaust, II wojna światowa, obozy koncentracyjne, Okupacja niemiecka

Artykuł